

*Пахомов Ілля Володимирович,
старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту НАПН України*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ БЕЗРОБІТНИХ ЖІНОК

Безробіття є надзвичайно актуальною проблемою для України, особливо в умовах воєнного стану. Крім соціально-економічних, воно має низку соціально-психологічних проблем, які потребують вирішення. До них насамперед відносяться соціально-психологічна дезадаптація.

Мета дослідження полягала у аналізі особливостей соціально-психологічної адаптації безробітних жінок різних вікових груп.

З цією метою нами впродовж 2024 року було проведено анкетування 41 жінки, яка перебуває на обліку у Білоцерківській філії Київського обласного центру зайнятості. Анкета включала 16 питань, переважна більшість з яких – комбіновані (напіввідкриті), які передбачали відповідь «ваш варіант».

Анкетування показало переважання жінок середнього віку (від 30 до 50 років) – 66%, значно менше осіб передпенсійного віку (понад 50 років) – 22%, а також молоді (до 30 років) – 12%. Переважають жінки з вищою освітою (56%), дещо менше осіб з професійною (професійно-технічною) освітою (44%). Серед жінок з вищою освітою переважають особи, які здобули наступні спеціальності: економіст (20%), педагог (17%), менеджер (7%), агроном (5%). Серед жінок з професійно-технічною освітою переважають наступні професії: кухар (7%), швачка (5%), бухгалтер (5%).

Щодо причин звільнення з попередньої роботи, майже половина опитаних (46%) назвали низьку заробітну плату, значно менше – скорочення штату (17%) та важкі умови праці (12%). Деяка частка респондентів вказали на вимушений переїзд з тимчасово окупованих територій (10%). Лише незначна

частка опитаних вказала на власне бажання звільнення з роботи та сімейні обставини (по 5% відповідно). Переважна більшість опитаних перебувають на обліку служби зайнятості до 1 року (88%), деяка частка (12%) – від 1 до 3 років.

Серед посад, які прагнуть отримати опитані, переважають: менеджер та педагог (по 12% відповідно), продавець, бухгалтер та економіст (по 10%). За рівнем заробітної плати, яку прагнуть отримати опитані, значно переважають особи з середнім її рівнем (10-20 тис. грн. на місяць) – 71%, частка осіб з прагненням високого її рівню (понад 20 тис. грн.) значно менша (22%). Частка опитаних, які погоджуються на невисоку заробітну плату (менше 10 тис. грн.), незначна (7%).

Щодо бажання здобути нову професію чи спеціальність переважна більшість опитаних (78%) відповіли відмовою, і лише незначна частка безробітних (22%) мають таке бажання. Серед причин, чому ці особи не здобули цю професію чи спеціальність раніше, майже усі вони назвали брак часу (професії «Бухгалтер» та «Маркетолог») та коштів (професії «Масажист», «Кондитер» та «Продавець», спеціальність «Психолог») (по 10% відповідно).

Щодо готовності здобути нову професію, половина опитаних (51%) відповіли схвально, інша половина жінок (49%) такої готовності не мають. Щодо можливості оплатити навчання, майже усі особи, які висловили готовність здобути нову професію чи спеціальність (44% з 51%), вказали на відсутність можливостей це зробити.

Також опитуваним пропонувалося висловити своє ставлення до гасла «Роботу знаходить той, хто її шукає». Переважна більшість опитаних (83%) погодилися з ним, незначна частка (15%) погодилися лише частково, і лише одна особа (2%) не погодилася з цим.

Зроблено аналіз соціально-психологічних особливостей досліджуваних безробітних жінок за трьома віковими групами: особи середнього (від 30 до 50 років), передпенсійного (понад 50 років) та молодого віку (до 30 років). Переважають особи середнього віку (66%), значно менше осіб передпенсійного віку (22%), ще менше осіб молодого віку (12%).

Усі опитані молоді жінки погоджуються з гаслом «Роботу знаходить той, хто її шукає», серед них переважають особи з професійною (професійно-технічною) освітою (60%), значно менше осіб з вищою освітою (40%). Серед них є представники різних професій та спеціальностей. У переважній більшості опитаних цієї групи (80%) причиною звільнення з попереднього місця роботи була незадоволення заробітною платою. Переважна їх більшість (80%) втратили роботу менше року тому, основна причиною незадоволення запропонованими вакансіями (60%) – низька заробітна плата.

Щодо бажаної роботи, деякі з молодих жінок (40%) бажають знайти роботу по професії (кухар та дизайнер). Переважна більшість опитаних (80%) претендують на заробітну плату 10-20 тис. грн., що важко назвати адекватними вимогами. Причому серед них лише двоє бажають здобути нову професію.

Шанси у пошуках роботи жінок середнього віку рекрутери оцінюють стримано, крім випадків, коли необхідний значний досвід роботи. Дослідження показало, що майже усі опитані жінки середнього віку (96%) погоджуються з гаслом «Роботу знаходить той, хто її шукає» (85%). Серед них переважають особи з вищою освітою (59%), третина – з професійною (професійно-технічною) освітою (41%).

У майже половини опитаних цієї вікової групи (41%) причиною звільнення з попереднього місця роботи є незначна заробітна плата, у незначній частки – важкі умови праці (19%), скорочення штатів (15%), зміна місця проживання (11%). Переважна їх більшість (89%) втратили роботу менше року тому. Причини незадоволення вакансіями у більшості опитаних (70%) – низька заробітна плата, у деяких (22%) – невідповідність спеціальності.

Щодо бажаної роботи для жінок середнього віку, деякі з них бажають зайняти посаду менеджера (22%), економіста (15%), продавця та бухгалтера (по 11% відповідно), педагога (7%). При цьому більшість їх (67%) претендують на заробітну плату 10-20 тис. грн. на місяць, а дека частка (22%) – навіть більше 20 тис. грн, і лише троє опитаних цієї групи (11%) згодні працювати за зарплату менше 10 тис. грн.

Причому серед жінок середнього віку лише деякі (22%) бажають здобути нову професію. З них троє (11%) не змогли зробити це раніше за відсутністю часу, інші (11%) – за відсутністю коштів, усі вони повідомила про неможливість оплатити здобуття нової професії чи спеціальності.

Серед осіб передпенсійного віку переважають особи з вищою освітою (55%), меншість – з професійною (професійно-технічною) освітою (45%). Є представники різних професій та спеціальностей: економісти, педагоги (по 22% відповідно), зоотехнік, швачка, штампувальник (по 11% відповідно). У більшості опитаних цієї групи (55%) причиною звільнення з попереднього місця роботи є незначна заробітна плата, у третини – скорочення штатів (33%).

Майже усі жінки передпенсійного віку (89%) втратили роботу менше року тому. Причини незадоволення вакансіями у майже половини (44%) – низька заробітна плата, у деяких (33%) – відстань від місця проживання.

Переважає більшість опитаних (77%) претендують на заробітну плату 10-20 тис. грн. на місяць, а дека частка (23%) – навіть більше 20 тис. грн. Переважає більшість жінок передпенсійного віку погоджуються з гаслом «Роботу знаходить той, хто її шукає» (66%), інші – частково (34%).

Порівняльний аналіз соціально-психологічних особливостей безробітних жінок різних вікових груп свідчить про те, що в групі осіб середнього та передпенсійного віку переважають особи з вищою освітою (59% та 55% відповідно), а в групі молоді – особи з професійною (професійно-технічною) освітою (60%).

Щодо причин звільнення з попереднього місця роботи, у всіх вікових категорій основна причина – незадоволення рівнем заробітної плати (80% у молоді, 41% у жінок середнього віку, 55% у осіб передпенсійного віку), у деяких осіб молодого та середнього віку – зміна місця проживання (20% та 11% відповідно), а у деяких осіб середнього та передпенсійного віку – незадоволеність умовами праці (19% та 11%) та скорочення штатів (15% та 33%). За часом, який минув після звільнення з роботи, в усіх вікових групах переважають жінки, які звільнилися менше року тому: 80% у молоді, 89% у осіб середнього та передпенсійного віку.

Щодо причин невикористання вакансій, які жінкам пропонують у Центрі зайнятості, переважає низька заробітна плата (60% молоді, 70% осіб середнього віку та 44% осіб передпенсійного віку), невідповідність професії чи спеціальності (20%, 22% та 11% відповідно), значна відстані від місця проживання (20%, 16% та 33%).

За рівнем бажаної заробітної плати суттєвих відмінностей між віковими групами жінок не виявлено: переважна більшість опитаних (80% молоді, 67% осіб середнього та 77% осіб передпенсійного віку) прагнуть отримувати 10-20 грн. на місяць, чверть (20%, 22% та 23% відповідно).

За рівнем бажання здобути нову професію чи спеціальність виявлено істотні відмінності між віковими групами жінок: бажаних її здобути майже половина у молоді (40%), чверть у осіб середнього віку (22%), майже немає у осіб передпенсійного віку (11%).

За рівнем готовності до здобуття нової професії істотних відмінностей між віковими групами жінок не виявлено: половина опитуваних готові до її здобуття (60% молоді, 48% осіб середнього віку, 44% осіб передпенсійного віку), але майже всі вони (40%, 44% та 33% відповідно) не мають можливості за це сплатити. Є значущі відмінності між віковими групами жінок, які погодилися з гаслом «Роботу знаходить той, хто її шукає»: у молоді це 100% опитаних, у осіб середнього віку – 85%, у осіб передпенсійного віку – 67%.

Дослідження особливостей соціально-психологічної адаптації безробітних жінок зайнятості показало, що найбільшим рівнем дезадаптації характеризуються жінки передпенсійного віку, а найменшим – молоді жінки.